

ДЕФИНИТИВНИ ПРОМЕНИ НА ТЕРМИНА “АВТЕНТИЧЕН” В КОНТЕКСТА НА БЪЛГАРСКАТА ФОЛКЛОРНА КУЛТУРА

проф. д-р Мария П. Кърджиева

Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“

Резюме: Текстът в настоящата публикация изследва същността на понятието “автентичност” в контекста на съвременния начин на живот с характеризираща го динамика на процесите. Поставят се понятийни акценти насочени към българския фолклор, като се използва за образец Националният фолклорен събор в Копривицица. Логично в съжденията се проследява промяната на селския бит и култура от края на XIX век до днес, като по този начин се защитава тезата за “чистотата” на представената фолклорна традиция на събора през 1986 година, поради живата връзка на поколението тогава с първоизточника. Проследяват се промените в разбирането за автентичност, която днес се дефинира - “локална идентичност” и “ревитализирано наследство”, признати с конвенция на ЮНЕСКО. Констатира се, че 1) фолклорът се променя под влиянието на глобализацията, но запазва своята ценност като съвременна форма на културна приемственост и 2) етимологичната справка доказва, че днес автентичността не е имитация на миналото, а жива трансформация на народното изкуство.

Ключови думи: автентичност, български фолклор, Национален фолклорен събор Копривицица, идентичност, трансформация.

DEFINITIVE CHANGES OF THE TERM "AUTHENTIC" IN THE CONTEXT OF BULGARIAN FOLKLORE CULTURE

prof. Mariya Kardzhieva, PhD

Varna Free University "Chernorizets Hrabar"

Abstract: The text in the current publication explores the essence of the concept of "authenticity" in the context of the contemporary lifestyle and its characteristic dynamics of processes. Conceptual focuses are directed toward Bulgarian folklore, using the National Folklore

Fair in Koprivshtitsa as a model. The arguments logically trace the changes in rural life and culture from the end of the 19th century to the present day, thereby defending the thesis of the "purity" of the folklore tradition presented at the 1986 Fair, due to the living connection of that generation with the primary source. The shifts in the understanding of authenticity are tracked, which today is defined as "local identity" and "revitalized heritage," recognized by a UNESCO convention. It is established that: 1) folklore changes under the influence of globalization but preserves its value as a modern form of cultural continuity; and 2) the etymological reference proves that today authenticity is not an imitation of the past, but a living transformation of folk art.

Keywords: *authenticity, Bulgarian folklore, National Folklore Festival Koprivshtitsa, identity, transformation.*

Провокацията

Въпросът за автентичността е актуален в различните области на хуманитарното познание. Кои са факторите довели до формална, но и неформална дискусия в различните направления? Разбира се промяната в начина на живот и най-вече скоростта, с която протича тя в личностен, битов, социален, професионален, геополитически и икономически план. Днес в научното пространство автентичността по-скоро се свързва с процесите на трансформация. Трансформирана ли е тя или приема друг облик?

Провокацията за изложението в настоящият текст са наблюденията ми по време на теренна изследователска работа в различни селища на Североизточна България от 1997 година до днес; изследването на съртовската етнографска група в периода 2019-2022 г., в което конкретно се констатира промени в танцовата традиция и Националният фолклорен събор в Копривщица и появилите се въпроси след последното му провеждане през 2025 г., свързани с автентичността на представения фолклор на утвърдения форум¹. В социалните мрежи този въпрос също бе акцент в дискусии, непосредствено след Събора.

¹ В статута на Национален фолклорен събор Копривщица 2025 г. във Въведение четем: „Създаден през 1965 година Националният събор на народното творчество в Копривщица (по-нататък Съборът) се утвърди като най-авторитетното и представително движение за опазване и популяризиране на човешката креативност, свързана с културните традиции и фолклора, част от културното наследство на България. Съборът е място за творчески и изпълнителски изяви, принадлежащи на локалната селищна култура на общности, групи и лица. Провежда се на всеки 5 години в първите петък, събота и неделя на месец август в град Копривщица.“

Дефинитивни моменти свързани с термина „автентичен“

Наблюденията сочат, че понятието „автентичен“ днес в съвременния език има многопластово значение, използва се в психологията, историята, педагогиката, фолклора и други хуманитарни науки, като коренът му се свързва с контекста за оригиналност и авторство.

Етимологията и произхода сочат, че думата има старогръцки произход *authentikos* (αὐθεντικός), означава „първоначален“, „главен“ или „истински“. Свързва се с *authentēs* – „извършител“, „автор“ (от *autos* „само“ + *hentes* „същество“). Предполага се действие, което произтича директно от своя източник, без посредничество или имитация.²

Как се определя значението на термина в Тълковен речник на българския език: „автентичен – истински, оригинален, достоверен, действителен³.“ В друг източник, Oxford English Dictionary⁴ е отбелязано, че значението на думата има два основни аспекта: 1) неоспорим произход, оригиналност и 2) собствен стил, характер и идентичност. В този смисъл философите свързват автентичността със свободата на личността - да бъдеш такъв какъвто си, без обществен натиск, а психолозите допълват, че индивида трябва да умее осъзнато да изразява своите вътрешни убеждения и ценности в реално време. В някои съвременни изследвания терминът е обект на критика. Например, социологът Дийн Макканъл в своя публикация констатира, че се наблюдава “инсценирана автентичност”⁵ или действие, в което се имитира даден обект, с цел удовлетворяване нуждите на потребителя. Днес в XXI век и “агресията” на изкуствения интелект в нашето ежедневие - битово и професионално, автентичен е в значението си на “създадено от човека”, извършено в реално време.

Всяко време носи в себе си своята автентичност, както се вижда в зависимост от обекта и предмета на различните хуманитарни познания, но когато става дума за фолклор, сякаш ни се иска винаги да виждаме образа от преди сто години. Дали е възможно? – За съжаление, отговорът е не! Но сме длъжни да го търсим и пазим, доколкото можем чист от всички съвременни и глобализиращи фактори. Съществува ли днес “извора” като източник

² Online Etymology Dictionary (Etymonline), <https://www.etymonline.com/search?q=authentikos>, достъпен към 11.01.2026

³ Тълковен речник на българския език. Издател МАГ’77, 1997

⁴ Oxford English Dictionary, <https://www.oed.com/>, достъпът към 15.01.2026

⁵ MacCannell, D. (1973) Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings. American Journal of Sociology, 79, 589-603. <http://dx.doi.org/10.1086/225585>

на фолклорна традиция? Краткият отговор е да, но поколението, носещо го в себе си, днес живее във време, което променя фолклора от онова старо време.

Преходът от традиционния селски бит към сценичното изкуство и автентичността са предмет на изследване и предизвикателство за редица български учени фолклористи, етнохореолози, хореографи. Според видният български етномузиколог Николай Кауфман автентичността се свързва с вярност към първичния стил на локалната традиция, съхранен без външна художествена намеса⁶. В областта на българския танцов фолклор ключово значение имат трудовете на Анна Илиева, фундаментален за хореологията е “Теория и анализ на фолклорния танц: Принципи на формообразуването в българския танцов фолклор”⁷. Основната теза на автора за автентичния танц е, че той е преживяване на общността, има ритуални функции, носещи богата символика. Последовател в нейната задълбочена теренна и научна дейност е дъщеря ѝ Анна Щърбанова, която продължава да защитава посочената теза. Съвременен хореограф и изследовател защитник на “чистотата” на българския танцов фолклор е Георги Гаров, който в своя публикация разглежда микроструктурите в автентичния танц и как те се променят при сценична интерпретация⁸. За дефинитивните промени на термина “автентичен” авторът на настоящия текст прави констатации в свое предходно изследване⁹ за съртовската етнографска група, като конкретно отнасящи се към терминологичния анализ са: *“Автентичността предполага специфична среда за битуване, изпълнение, такава, каквато в настоящето не съществува. Мегданът е заменен с читалище, повечето от семейните празници са променили значението си или не се провеждат. (...) За автентичен процес/функция/традиция можем да говорим тогава, когато определен обичай/ обред/ритуал са част от живота на населението, а не изкуствено пресъздадени. Тези съждения водят до констатацията, че народната традиционна култура бавно започва да се променя и частично отмира.”*¹⁰ Според Ивайло Иванов, утвърдено име в областта на обучението по танц автентичността не

⁶ Кауфман, Н. Българската многогласна народна песен. Наука и изкуство, София, 1968

⁷ Илиева, А. Теория и анализ на фолклорния танц : Принципи на формообразуването в българския танцов фолклор. Академично изд. Проф. Марин Дринов, София, 2007

⁸ Гаров, Г. Хореографски структури и фолклорен танц (Някои аспекти в творчеството на фолклорните ансамбли). E-Journal VFU, Раздел “Изкуства и дизайн”, Брой 12, 2019 ISSN 1313-7514

⁹ Изследването е проведено в периода 2019-2022 г.

¹⁰ Кърджиева, М. Приноси към проучването на историческото и фолклорното наследство на Съртовската етнографска група. Варна : ИК Стено, 2022, ISBN - 978-619-241-210-4

е статична, а се открива в “почерка” на изпълнителя. Акцентиращ върху това, че *“Протообразът за изграждането на стила на танцьора е фолклорният материал, който е скелетът, върху който се надгражда сценичният образ.”*¹¹ По този начин автентичността е базата, върху която се развива изпълнителски оригинален стил. В областта на музикалния фолклор активен изследовател и творец е Петьо Кръстев. В своя публикация свързана с архивирането на музикални образци, той подчертава, че автентичният запис е в ролята на медиатор: *“В този смисъл документираното и архивирано посредством звукозапис културно наследство предоставя ценна и „достоверна“ звукова картина при съвременния научен поглед към миналото.”*¹² Вижда се тук, че автентичността се определя като “достоверна”.

С цитираните по-горе автори не се изчерпва анализа на термина “автентичен”, съотнесим към българския фолклор, но е достатъчно, да се констатира, че той не е просто прилагателно със статична характеристика, а съдържа в себе си динамична функция и в основата му стои вяност към корена и традицията.

Размисли към Национален фолклорен събор Копривщица

В процесът на терминологичен анализ мисълта ми се насочи към една теза, която упорито се разпространяваше преди време във фолклорните среди, че съборът проведен в Копривщица през 1986 година е „последният истински“. Разбира се, следва въпросът - защо Копривщица '86 е последната най-голяма и най-автентична? Продължих да ровя в личните си спомени и се сетих от кого съм чувала първо тези думи.

При посещението ми на събора през 2000-та година бях възхитена и впечатлена от фолклора, който виждах и чувах от емоцията на хората, бързах от естрада на естрада да снимам с видеокамера и архивирам материала. В края на втория съборен ден, по едната пътека към Копривщица срещнах академик Николай Кауфман. Той, разбира се, бе там в качеството си на жури на една от естрадите (мисля беше Северняшката), но е редно да се отбележи, че е и един от инициаторите за създаването на събора 1965 г. (по време на обучението ми в специалност Хореография на ВСУ в часовете ни по Българска народна

¹¹ Иванов, И. Техники на танца. Варна : Славена, 2020, ISBN - 978-619-190-174-6

¹² Кръстев, П. Етномузиколожки терен и архивиране. Cultural and Historical Heritage: Preservation, Presentation, Digitalization KIN Journal, volume 7, Issue 2, 2021, <http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

музика ни е разказвал много за съборите в България). Споделих с него моите вълнения от видяното и уникалната емоция, как усещаш покрай себе си въздуха пропит с фолклор. Той, разбира се, се зарадва, че млад човек като мен (тогава) е заразен с вируса за съхраняване на фолклора в България (много чужденци покрай мен снимаха без да пестят батерия и лента), но ми каза, че през 1986 г. съборът е бил най-богат и истински. Не го попитах - защо? Ето моят отговор, вече от позицията ми на преподавател и човек присъствал на съборите след 2000-ната година.

Поколенчески аспект

Ако възрастта на хората представляли фолклорната традиция през 1986 г. е около 40-50 годишна възраст, то те са раждани в периода 1936-1950 г., време в което все още фолклорът е съществувал в неговата автентична среда – мегдана, на герана, на полето, на поляната, край реката, обредните традиции свързани с аграрният календар на българина са съществували. Ако тези хора родени тогава нещо не са знаели или не са изпълнявали както правилата повеляват са се допитвали до техните родители предполагаемо родени 1916-1920¹³ г., съответно по веригата бабите и дядовците им са раждани в периода 1892-1896¹⁴ г.

Какво се случва с живота на село според историографията в тези два периода:

1892-1896 г. период на труден преход в българското село, породен от аграрната криза в световен план и съответно ниските цени на зърното, водещи до обедняване и задлъжняване на селския човек. Страната прави плахи опити към модернизация, организира се първото Пловдивско изложение през 1892 г., високите данъци пораждаха напрежение сред народа, което обединява селяните. Битът се характеризира със селското семейство, което е основна стопанска единица с водещи патриархални норми. Жилищата са едноетажни градени от кирпич, камък и дърво. Народното облекло е изградено предимно с домашно

¹³ 1916-1920 г. период на война, загуба, национална катастрофа, икономически срив и началото на политическа криза - България участва в Първата световна война (1915-1918), което води до Национална катастрофа (1918) загуба на територии, подписване на Ньойския договор (1919) и тежки репарации, последвана от Владейското въстание (1918), абдикацията на цар Фердинанд, възход на БЗНС, политическа нестабилност и подготовка за преврат (1920-1923), както и началото на периода на управление на Цар Борис III.

¹⁴ 1892-1896 г. е време на преход, политически борби и опити за утвърждаване на българската държавност и власт след бурните години след Освобождението. Свързва се с убийството на Стефан Стамболов (1895), връщането на българската православна църква в лоното на Българската екзархия, напрегнато развитие на Македоно-одринския въпрос, поставя се развитието на железопътната инфраструктура.

произведени тъкани и други материали¹⁵. Прехраната също е плод на селския семеен труд. Център на обществения живот е мегдана, а църквата и училището засилват функциите си за ограмотяване на децата и младото поколение. Фолклорната традиция в тези години според именитите български фолклористи Иван Шишманов и Михаил Арnaudов е в своя разцвет. Фолклорът е основен двигател на селският живот, въпреки, че градската култура прави опити за влизане в селото. Той е норма в моралните отношения между хората. Всички обреди и празници се изпълняват в своя автентичен вид. Това е и времето, когато фолклора започва да влиза в рамките на институционализирането, чрез началото на издаването през 1889 г. Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. В него се публикуват събраните от селата песни, приказки, описания на обичаи. Сборникът е едно богатство за фолклорната култура на България. Може да се констатира, че в този период се поставя началото на края на възрожденския бит.

1916-1920-та, години през които българското село трудно преживява сериозна криза, причинена от Първата световна война – масова мобилизация на мъжете, нивите остават необработени, спад в икономически план в резултат от масова реквизиция. Друго фактурно събитие е политическото надмощие на БЗНС и начеването на аграрна реформа. Напрежението в селата расте с прииждащите бежанци от изгубените български територии по време на войната. Мобилизацията на мъжкото население води до феминизация на битовите процеси в селото. Прехраната на семейството става основна и тежка грижа. Фолклорът като пълнокръвна система в живота на село започва да губи своите сили, започва да се преобразява. Войната прибира мъжете и прекъсва някой от празниците или ги ограничава. Хорото на мегдана става рядко събитие, заменено със събирания на жените, на които оплакват липсата на мъжете си. Появяват се войнишки песни и тъжни балади за скърбящи жени, за тежки раздели. Важна година е 1916, когато България преминава към Григорианския календар, премества се празничният цикъл и се оформя „стар“ и „нов“ стил. Селата продължават да празнуват по стария обичай и се наблюдава раздвоение между църквата и народната традиция. В този период за първи път фолклорът се отваря като система, излизайки от своите утвърдени обичайно-обредни норми, породени от променящият се свят.

¹⁵ Манасиева, К. Модата индустриален фокус. Варна : Унив. изд. Варненски свободен унив. "Черноризец Храбър", 2012, ISBN - 978-954-715-527-5

Гореизложеният анализ води до констатацията, че през 1986 г. на събора в Копривщица фолклорната традиция е представена в нейният относително чист вид от поколение, което все още е имало досег до автентичната фолклорна традиция.

Какъв е предполагаемият поколенчески профил на Събора през 2025 г.?

Изпълнителите са родени приблизително в периода 1970-1975 г., а техните родители 1948-1952, бабите и дядовците 30-те години на XX век.

През 30-те година на XX век фолклорът осезаемо се променя. Неговите битови характеристики, започват да придобиват професионален вид. Много творци го използват като основа за своите произведения, превръщайки традицията в модерен български стил.

Българският фолклор в периода 1948-1952 г. преминава трансформационни процеси - от народно изкуство към държавно изкуство. Това е времето на идеологизация и професионализация на фолклора - излиза от автентичната/битова среда и започва да се адаптира за сцена.

През 70-те години фолклорът се институционализира: изгражда се мрежа от фолклорни ансамбли¹⁶; създаването на Института за фолклор при БАН (1973); започва обучението на професионални кадри НУФИ в Широка лъка; провеждат се фестивали и събори за народно творчество; хореографското изкуство активно се развива.

Синтезираната информация сочи, че днешното поколение на Събора не черпи информация директно от битовата среда на фолклора, защото тя вече не съществува, а от разкази, наблюдения на възстановки, писмени извори налични главно в читалищната система. Друг основен съвременен източник е архивната видео и аудио информация, която вече е налична в интернет пространството, но недостатък е че липсват подробни данни за конкретната фолклорна практика, но това е въпрос за друго изследване.

Дебатът днес

Днес, дебатът за автентичността на представената фолклорна традиция на събора в Копривщица е отворена и много дискутирана тема, както вече посочих. Свидетели сме на процес сложен, в който значението на термина „автентичен“ се променя, първо предвид това, че т.нар. „извор“ вече не съществува или е дълбоко променен (селото, мегдана, разказа на възрастен човек), а източник - видео материал от интернет или социална мрежа.

¹⁶ Виж Кърджиева, М. Творческият процес в хореографското изкуство на фолклорна основа. Унив. издателство „Ч. Храбър“, 2015, ISBN - 978-954-715-639-5

Възниква въпросът свързани със Статута на събора, каква точно е неговата мисия и отговаря ли тя на съвременните условия, в които съществува фолклора? В последната версия на документа, утвърдена от Министър Мариан Бачев преди провеждането на XIII събор през 2025 година, още във Въведението четем: *„От декември 2016 година Националният събор на народното творчество в Копривщица е вписан в Регистъра на добрите практики за опазване на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО. В духа на Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО (Конвенция 2003) на Събора индивидуални и групови изпълнители демонстрират майсторство и представят обредни практики, песенни, инструментални, танцови, словесни и други форми на изразяване, свързани с традиционни знания и умения, осъзнати като част от тяхното културно наследство и локална идентичност.“* Цитираният факт от 2016 г., че съборът е в посоченият регистър на ЮНЕСКО е от съществено значение в положителен аспект. Както се вижда, че терминът „автентичен“ се определя като *„осъзнати като част от тяхното културно наследство и локална идентичност“*. В този смисъл всеки ръководител на група/колектив, солов изпълнител, консултант, журито на регионалният етап във всяка област, носят отговорност за *„локалната идентичност“* на представената фолклорна традиция.

Съжденията водят до извода, че понятието „автентичен“ е заменен с терминологичното словосъчетание *„локална идентичност“*. Коректността на статута на събора към новото време се потвърждава и в смисъла на текста в цел първа с понятието *„ревитализирани елементи“* или по-точно: *„да поддържа и предава живи и/или ревитализирани елементи на нематериалното културно наследство.“* Други текстове от статута, които могат да се отправят към термина „автентичен“ не със синонимно значение, а защитаващи неговото първообразно значение – достоверен, оригинален са: 1) *да представя културното многообразие на България и богатството от локални наследства;* 2) *да стимулира придържането към местните изпълнителски стилове;* 3) *участват носители и наследници на локално нематериално културно наследство (...) които представят местни традиции;* 4) *интерпретират своята локална селищна традиция и използват знанията и уменията на носителите ѝ.* Добра практика, свързана с регламентиращите текстове в статута е, че той е отворен за актуализация съобразно очертаните се тенденции в състоянието на фолклора в България, като това е делегирано на

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при Българска академия на науките, предвид, че членовете на журито са сътрудници на Института и имат обективна преценка. Мила Сантова подробно описва ролята на БАН по прилагане на Конвенцията на ЮНЕСКО¹⁷.

Заклучение

Направеният анализ в гореизложеният текст води до два съществени извода:

- Представената фолклорна традиция днес (2025 г.) на събора в Копривщица носи своята присъща за времето си автентичност, отнасяща/носеща белезите на съвремието, довели до промяна на фолклорния образец от преди години, но съхранен от новото поколение. Поколение, което има задължения към опазване идентичността на нацията, на българина!
- Дефинитивните промени на термина “автентичен” са изцяло в контекста на Конвенцията на ЮНЕСКО от 2003 година. Чрез документа се защитава концепцията за това, че автентичността се свързва с “живото наследство”, съдържащо в себе си 1) **предаване**/жива връзка от поколение на поколение, 2) **идентичност**, принадлежност към определена общност и 3) **адаптивност**, съхраняване чрез оцеляване в съвременна среда.

Използвана литература и източници:

1. Вачков, Д. Последниците от първата световна война за икономиката и финансите на България. http://last.naval-acad.bg/wp-content/uploads/2018/06/Pros_WW1_11-17.pdf, (достъпен към 01.01.2026)
2. Гаров, Г. Хореографски структури и фолклорен танц (Някои аспекти в творчеството на фолклорните ансамбли). E-Journal VFU, Раздел “Изкуства и дизайн”, Брой 12, 2019, ISSN 1313-7514
3. Даскалов, Р. Българското общество 1878-1939 : Т. 1 - 2. София : ИК Гутенберг, 2005, ISBN - 954-9943-96-8; 954-9943-97-6

¹⁷ Виж Сантова, М. Ролята на учените от бан за прилагане на конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство в България. НЕМАТЕРИАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО. АКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ Сборник с доклади от международна научна конференция „Актуални проблеми в изучаването на нематериалното културно наследство и прилагането на Конвенция 2003. Приносът на учените от Българската академия на науките“, посветена на 150 години от създаването на Българската академия на науките София, 17–18 октомври 2019 г., Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, София • 2021, ISBN 978-619-245-088-5

4. Димитров, М. Държавата и икономиката в България между двете световни войни 1919-1939 г. (Факти, анализи и оценки за икономическата политика). С., Издателски комплекс - УНСС, 2014, ISSN - 0323-9748
5. Иванов, И. Техники на танца. Варна : Славена, 2020, ISBN - 978-619-190-174-6
6. Илиева, А. Теория и анализ на фолклорния танц : Принципи на формообразуването в българския танцов фолклор. Академично изд. Проф. Марин Дринов, София, 2007
7. Кауфман, Н. Българската многогласна народна песен. Наука и изкуство, София, 1968
8. Кръстев, П. Етномузиколожки терен и архивиране. Cultural and Historical Heritage: Preservation, Presentation, Digitalization KIN Journal, volume 7, Issue 2, 2021, <http://www.math.bas.bg/vt/kin/>
9. Конвенция за опазване на нематериалното културно наследство.
<https://ich.unesco.org/doc/src/00009-BG-PDF.pdf>, достъпен към 04.01.2026
10. Манасиева, К. Модата индустриален фокус. Варна : Унив. изд. Варненски свободен унив. "Черноризец Храбър", 2012, ISBN - 978-954-715-527-5
11. Мирков, Р. Кървавата бразда на Добруджа : румънските репресии над мирно население на Добруджа през 1916-1918 г. изд. Фондация „Вигория“, София 2019, ISBN 978-619-7161-08-3
12. Ненов, Н. Бележки за фолклора и историята. <https://liternet.bg/>, достъпен към 02.01.2026
13. Сантова, М. Ролята на учените от БАН за прилагане на конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство в България. НЕМАТЕРИАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО. АКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ Сборник с доклади от международна научна конференция „Актуални проблеми в изучаването на нематериалното културно наследство и прилагането на Конвенция 2003. Приносът на учените от Българската академия на науките“, посветена на 150 години от създаването на Българската академия на науките София, 17–18 октомври 2019 г., Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, София • 2021, ISBN 978-619-245-088-5
14. Статут на събора в Копривщица 2025 г., <https://koprivshtitsa-bg.com/download/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82.pdf>, достъпен към 25.02.2026
15. Тълковен речник на българския език. Издател МАГ’77, 1997

16. MacCannell, D. (1973) Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings. American Journal of Sociology, 79, 589-603. <http://dx.doi.org/10.1086/225585>
17. Oxford English Dictionary, <https://www.oed.com/>, достъпет към 15.01.2026
18. Online Etymology Dictionary (Etymonline),
<https://www.etymonline.com/search?q=authentikos>, достъпен към 11.01.2026